

Posudek oponenta disertační práce Mgr. Lenky Libichové

„Sokolská identita dříve a nyní“

předložené v roce 2017 na Ústavu etnologie

Předložení práce Mgr. Zdenky Libichové s názvem „Sokolská identita dříve a nyní“, je prací z větší části historickou, doplněnou o etnografický výzkum. Historický oddíl shrnuje okolnosti vzniku daného spolku a jeho dějiny až do současnosti. K postihu dané problematiky v současnosti autorka použila data terénního výzkumu, respektive dotazníkové akce a řízeného rozhovoru. Součástí práce je i popis slavnosti šibřinek, typické sokolské zábavy, kterou autorka navštívila.

Práce je dobře logicky členěna, vyvážená co do obsahu a autorka se dobře vypořádala s tématem.

Jak bylo naznačeno, větší část práce (s. 9 - 139) se zabývá historií vzniku Sokola, jehož vývoj byl vždy úzce spjat jak s poměry politickými, tak i kulturními a sociálními českého národa. Zároveň ukazuje na roli jednotlivých osobností, které historii Sokola provázely a dávaly hnutí nejen své myšlenky, vzory, oběti, a často i obět nejvyšší. Autorka člení historii podle historických mezníků, které činnost spolku ovlivňovaly, ale svým způsobem i obohacovaly a posouvaly. Měnily se podmínky, které nutně vedly k změně struktury spolku (rozšíření z Prahy, vznik žup, ČOS), změně stanov (zpřístupnění veřejných cvičení pro ženy), změně činnosti (přizpůsobení se válečným létům), ale hlavní myšlenky zakladatelů zůstávaly - fyzickým cvičením k harmonickému rozvoji osobnosti s využitím vlasteneckých idejí. I když se Sokol deklaroval jako apolitický, velmi záhy (a často jako reakce na politický vývoj) se stal hnutím protiněmeckým a protikatolickým. Jednotlivé kapitoly autorka postihuje velmi podrobně, jen etapě z let 1948-1990 je věnováno nejméně místa. I když se jedná o období omezování činnosti a zrušení, je to období, které ještě mnozí pamatují, a je možné získat autentické informace. Ačkoliv to autorka letmo zmiňuje, přesto bych více vyzdvihla úspěšné pokusy o obnovení činnosti Sokola v 60. letech 20. století, kdy Sokol fungoval minimálně jeden rok a stal se jedním z projevů „Pražského jara“. Spontánně se hlásily staré sokolky-cvičitelky, které se ujímaly především cvičení s dětmi, kterým alespoň nakrátko (do nástupu normalizace) vštěpovaly sokolské ideje. Zajímavá je i pasáž věnovaná spartakiádám. Autorka cituje náčelnici, která charakterizuje účast na spartakiádách: *Na středních školách a učilištích se někde cvičit muselo, ale dospělé ženy chodily nacvičovat do sokoloven dobrovolně a ty byly plné. Cvičily pro radost z pohybu.* Je pravda, že žáci a dorostenci cvičit musili povinně ve školách. Ženy cvičily vždy, ať byly hodiny pod jakoukoliv patronací (Dynamo, Sparta, ČKD aj.). Vojáci to měli rovněž povinné a navíc to pro ně přinášelo velké úlevy a benefity (např. povinné opalování, opuštění kasáren na secvičné apod.). Navíc pro všechny byla lákavá vidina

téměř týdenního pobytu v Praze, která byla ve dnech konání spartakiády přednostně zásobována nedostatkovým zbožím. Cvičenci a návštěvníci spartakiády měli nabýt dojmu, že žijí v blahobytné zemi, která úspěšně směřuje ke komunismu. Proto také na cvičení na Strahově byli přednostně vybíráni cvičenci mimopražští, aby si pobyt užili a ujistili se o úspěšné politice vládnoucí strany. Cesta, úbory i pobyt byly téměř zadarmo, rovněž vstupenky byly velmi levné a často je lidé dostávali zdarma od zaměstnavatelů. Proto byly tribuny plné a plná byla i cvičiště. Naproti tomu sokolské slety, kde si sokolové vše platili, měli pochopitelně nejen jiný ideový podtón, ale důležitou roli tu hrála právě identita se spolkovým hnutím. To na spartakiádách nebylo. Jednalo se o „uměle“ shromážděné cvičence, které spojovala často jen vidina pobytu v Praze „bez dozoru“ rodiny.

Po formální stránce je text práce dobře rozložený, autorka se v jednotlivých kapitolách věnuje sledované problematice, neodchyluje se od tématu. Její jazyk je srozumitelný, sloh čtivý, překlepů minimálně (s. 104, 107, 148, 161). Poznámkový aparát je přiměřený a autorka prokázala, že umí pracovat s prameny. Rozsah pramenné základny je široký, využívá hojně i archiválie a pro poslední část rovněž vlastní dotazníkovou akci. Velmi oceňuji i doprovodné fotografie v textu, které práci velmi oživují. I když téma sokolské historie bylo zpracováno několikrát, přesto zde autorka podává text s akcentací na historické mezníky (důležité pro Sokol) a prameny historické doplňuje o materiály sokolské. Tím získává práce na plastičnosti a jedinečnosti autentických výpovědí. K vyhodnocení dotazníkového šetření autorka použila názorné grafy, možná by názornosti více prospělo i celkové vyhodnocení ankety formou tabulky.

Autorka se ve své práci snažila postihnout sokolskou identitu v celé její historické škále. K historii máme dostatek literatury a pramenů a také časový odstup, který nám umožňuje zobecňovat. Se současností je to trochu složitější. Je možné, že si každý respondent představuje pod pojmem „identita“ něco odlišného. Autorka proto velmi dobře stanovila jednoduché otázky, kterými se snažila tuto „identitu“ postihnout. Ovšem ne každý respondent bude považovat nabízené otázky za určující. Kroj, oslovení, tykání, jsou jen vnějškové projevy členství, které „nesokol“ vnímá jako odlišující znaky, ale troufnu si říci, že pro sokola nejsou podstatné. Autorka správně vyhodnocuje jednotlivá šetření podle věkových kategorií, protože ty jsou, podle mého názoru určující. Zatímco pro žáky je podstatné cvičení, pro starší generaci (tj. Věrnou gardu) je důležitější společenská funkce. Početní převaha sokolek-vdov vede k pořádání nejrůznějších zábav, výletů, soutěží apod., které pomáhají seniorkám ukrátit volný čas. I když je pro ně cvičení velmi důležité, troufnu si odhadnout (z vlastní zkušenosti), že nejpodstatnější je pravidelné setkávání. Podle šetření

autorky je ovšem nejpodstatnější pro seniory levné cvičení a společenská funkce je až na druhém místě. Ve větším vzorku by se možná klasifikace trochu změnila, ale to není podstatné. Podle mého názoru je také Věrná garda nositelkou sokolské identity a k tomu, aby Sokol nezanikl, je třeba, aby tuto identitu přijala i střední generace, která povede tu nejmladší. Sokol se v současnosti potýká s problémem nedostatku střední generace. Autorka měla štěstí, že se jí podařilo tuto věkovou kategorii podchytit. Střední generace má rodinu a zázemí, tudíž společná setkávání nevyhledává. Pokud má potřebu cvičit, dá přednost fitness studiím, která jsou po všech stránkách flexibilnější než pevně stanovené hodiny cvičení s určitými normami.

Pro posilování sokolské identity je nejdůležitější výchova v rodině, předávání informací nejstarší generací a samozřejmě se musí postarat i samotná sokolská organizace. Jak autorka upozorňuje - zlepšit cílenou reklamu a zatraktivnit činnost spolku pro mladou generaci. Dnes se snažíme budovat občanskou společnost, která je zvláště pro menší sídla (městečka, vesnice) nezbytná. Mnohé národy se pod hrozbou přílivu uprchlíků s jinými kulturními normami vracejí ke svým zvyklostem a čerpají z nich sílu k „obraně“ svých tradic. Domnívám se že, sokolská organizace může naší přetechnizované společnosti nabídnout mnohé i v tomto kontextu.

Práce Lenky Libichové si dala za cíl specifikovat sokolskou identitu. Ukazuje se, že je to stále nekončící proces propojený s naší historií i politicko-společenskou situací.

Předloženou disertační práci předběžně klasifikuji jako prospěla.

V Praze dne 30. 6. 2017

PhDr. Milena Secká. CSc.